

Bijlage: Beleidsnota optimalisering kennisverspreiding en voorlichting rondom intellectueel eigendom (IE)

Evaluatie van het IE-beleid door Technopolis

Intellectuele eigendomsrechten zijn belangrijk voor het tot stand brengen van innovaties waarmee wordt bijgedragen aan economische groei en oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Een goedwerkend stelsel van intellectuele eigendomsrechten is dan ook van vitaal belang voor de innovatie-infrastructuur van Nederland en het bevorderen van de groei van de Nederlandse kenniseconomie en het aantrekken en behouden van in Nederland actieve ondernemingen.

In 2018 is er door Technopolis een evaluatie van het beleid omtrent intellectueel eigendom (IE) uitgevoerd.¹ In de evaluatie stond de vraag centraal of het Nederlandse IE-beleid op doeltreffende en doelmatige wijze bijdraagt aan de versterking van het innovatievermogen van de Nederlandse kenniseconomie. Op hoofdlijnen concludeert Technopolis dat het Nederlandse IE-beleid goed functioneert en kennis effectief kan worden beschermd en benut voor innovatieve producten en diensten.

Uit de evaluatie blijkt tevens dat er ruimte is voor verbetering op verschillende vlakken, met name waar het de toegankelijkheid van het IE-systeem voor het midden- en kleinbedrijf (mkb) betreft. Dit wordt onder andere veroorzaakt door gebrekkige zichtbaarheid van uitvoeringsorganisaties, de versnippering van de huidige structuur van voorlichting door de overheid, de complexiteit van het IE-systeem en de mismatch tussen het huidige IE-systeem en de behoeftes van (potentiële) gebruikers van het systeem.

In de Beleidsnota modernisering Rijksoctrooiwet² heeft mijn ambtsvoorganger geschetst welke wijzigingen in de Nederlandse octrooiwetgeving in dit verband nodig zijn. Een daartoe strekkend wetsvoorstel is reeds in voorbereiding, waarbij de toegankelijkheid van het octrooisysteem en bevordering van rechtszekerheid voorop staan. In deze beleidsnota richt ik mij op wijzigingen op het terrein van informatievoorziening en andere uitvoeringsaspecten die naar mijn mening bijdragen aan het verder verbeteren van het Nederlandse IE-systeem. De rode draad in beide beleidsnota's is het verbeteren van het gebruik van IE-rechten door het Nederlandse mkb. In het navolgende zal ik schetsen hoe ik dat wil realiseren. Daarbij staan de volgende doelen centraal:

1. Het versterken van de uitvoeringsorganisaties (en de onderlinge samenwerking) op het gebied van IE;
2. Het vergroten van de bekendheid met en het begrip voor IE;
3. Het versterken van vaardigheden op het gebied van IE.

Over deze beleidsvoornemens is overleg gevoerd met de betrokken uitvoeringsorganisaties op het gebied van IE. In de volgende paragraaf licht ik dit verder toe. Ook zijn er verschillende consultatiesessies met stakeholders georganiseerd, zoals MKB Nederland, de Nederlandse Orde van Uitvinders, verschillende mkb'ers, de Orde van Octrooigemachtigden, de Werkgemeenschap

¹ Periodieke beleidsevaluatie van het Intellectueel Eigendomsbeleid over de periode 2012-2017, zie ook Kamerstuk 30 635, nr. 5.

² Kamerstuk 30 635, nr. 7.

Octrooi-informatie Nederland, onderwijsinstellingen alsook *Knowledge Transfer Offices* van onderwijsinstellingen, Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen en verschillende studentondernemers/startups. Met de stakeholders is onderzocht waar de sterke en zwakke punten zitten met betrekking tot de informatievoorziening omtrent IE. De bevindingen uit de consultatie onderstrepen hetgeen in de beleidsevaluatie is gesignaleerd en bieden (verdere) aanknopingspunten voor verbetering. Hieronder licht ik toe hoe ik bovenstaande doelen wil behalen.

Doel 1: Het versterken van de uitvoeringsorganisaties (en de onderlinge samenwerking) op het gebied van IE

Intellectueel eigendom is de verzamelnaam voor rechten op uitgewerkte ideeën en creatieve concepten, zoals uitvindingen, muziek, merken, vormgeving, software, teksten en foto's. Voorbeelden van IE-rechten zijn het auteursrecht, het octrooirecht, het merkenrecht en het modellenrecht. Voor informatie over bijvoorbeeld het doel, de voorwaarden, de kosten, het aanvraag- of registratieproces van de verschillende IE-rechten zijn er meerdere uitvoeringsorganisaties van belang. In tegenstelling tot vele andere Europese lidstaten, kent Nederland geen nationaal IE-kantoor waar ondernemers terecht kunnen voor al hun vragen over het hele palet aan IE-rechten. Voor informatie over octrooien en het aanvragen van bescherming voor een technische uitvinding, kunnen ondernemers terecht bij Octrooicentrum Nederland (OCNL). Voor informatie over merken en modellen kunnen ondernemers terecht bij het regionale Benelux Bureau voor Intellectuele Eigendom (BBIE). Andere belangrijke organisaties die een rol spelen in de uitvoering van het IE-beleid zijn de Raad voor Plantenrassen en de Kamer van Koophandel. De beleidsmatige verantwoordelijkheid voor het octrooirecht, het merken- en modellenrecht en bedrijfsgeheimen berust bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Voorgaande laat zien dat verschillende overheidsorganisaties zich op de een of andere wijze met IE bezig houden. Zoals ook blijkt uit de evaluatie van het IE-beleid, levert dit een versnipperd beeld op waardoor het voor een ondernemer lastig is om te achterhalen waar hij of zij terecht kan. Dit leidt tot onderbenutting van het IE-systeem, terwijl IE in elke fase van het ondernemerschap van belang is voor ondernemers. Niet alleen bij het ontstaan van het eerste idee, maar ook gedurende het innovatieproces tot en met het uiteindelijk op de markt brengen van innovatieve creaties. Om ondernemers hierbij te helpen en de versnippering van de huidige structuur van voorlichting door de overheid tegen te gaan alsook om de gebrekkige zichtbaarheid van uitvoeringsorganisaties te verbeteren, wil ik inzetten op het versterken van de uitvoeringsorganisaties van het IE-beleid en de onderlinge samenwerking. Hierna licht ik dit toe, evenals waar al stappen in zijn gemaakt.

Samenwerking publieke partners in het IE-platform

Een eerste stap richting versterkte samenwerking is gezet met de introductie van het IE-platform³, een samenwerkingsverband van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, OCNL, de Kamer van Koophandel, het BBIE en de Raad voor Plantenrassen, waarbij de betrokken (overheids-)instellingen op het terrein van IE hun samenwerking omtrent voorlichting hebben geïntensiveerd. Onder de intern gehanteerde werknaam het IE-platform stemmen de partners hun voorlichtingscommunicatie op elkaar af, zodat zoveel mogelijk dezelfde boodschap over IE wordt gegeven richting ondernemers. Ondernemers kunnen bij alle partners van het IE-Platform terecht voor informatie over IE en worden via de partners doorverwezen naar de juiste organisatie voor hun specifieke IE-vragen.⁴

Op 16 februari 2021 heeft de kick-off van een interne campagne van het IE-platform plaatsgevonden. De interne campagne heeft als doel om verbinding te creëren tussen de klantcontactmedewerkers van de betrokken organisaties zodat ze elkaar beter weten te vinden, gezamenlijk één boodschap vertellen over IE en ondernemers nog beter te woord kunnen staan. Op 8 maart jl. is vervolgens de externe campagne gelanceerd: 'IE, de kroon op je werk' om het IE-bewustzijn van ondernemers te vergroten en hen duidelijk te maken waar ze terecht kunnen voor informatie over IE. Bij de campagne hoort de website www.iegoedidee.nl, een gezamenlijk initiatief van alle partners. De campagne loopt tot halverwege de zomer. De effecten van deze campagne worden benut voor verdere gezamenlijke communicatie over IE.

Octrooicentrum Nederland als herkenbaar gezicht voor IE voor iedereen

De campagne 'IE, de kroon op je werk' en de bijbehorende website www.iegoedidee.nl laten zien dat het ook met verschillende uitvoeringsorganisaties mogelijk is om de ondernemer gezamenlijk met een eenduidige boodschap te bereiken. Ik wil aan de hand van deze ervaring verder inzetten op het creëren van één gezicht voor IE dat niet alleen brede bekendheid geniet, maar ook goed zichtbaar is en een breed pakket aan IE-diensten aanbiedt. Een duidelijk gezicht voor IE komt tevens het functioneren van het IE-platform ten goede.

De meest voor de hand liggende partij in Nederland om dit structureel in te bedden is OCNL.⁵ Om OCNL als centraal (aanspreek)punt van IE voor iedereen te kunnen positioneren, zal OCNL een duidelijk en zichtbaar aanspreekpunt voor IE moeten worden. Dit vergt de intensivering van bepaalde (bestaande) taken van OCNL rondom voorlichting, promotie en communicatie. Dit wordt structureel ingebed door OCNL, als herkenbaar gezicht voor IE, een uitgebreidere voorlichtingstaak toe te wijzen in de modernisering van de Rijksoctrooiwet. In synergie met en in aanvulling op bestaande informatietaken en bevoegdheden van andere uitvoeringsorganisaties, zal OCNL hierbij duidelijker naar voren worden geschoven

³ Opgericht in 2016 naar aanleiding van aanbevelingen uit de Beleidsevaluatie IE 2006-2010.

⁴ Het IE-platform is een interne intensivering van de onderlinge samenwerking en is niet een zichtbaarheid platform voor het publiek.

⁵ OCNL heeft op IE-terrein vanuit verschillende invalshoeken al brede expertise in huis. Bovendien beschikt OCNL al over een eigen team voor kennisverspreiding en voorlichting. Ook door zijn positionering binnen de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland heeft OCNL in aanleg een heel goede uitgangspositie om een centrale rol te spelen.

om als centraal (aanspreek)punt voor informatie omtrent IE in brede zin te fungeren. OCNL wil ik in dit kader, de taak geven om niet alleen voorlichting te verschaffen omtrent octrooien, maar ook algemene inlichtingen te verstrekken omtrent alle IE-rechten. Daarmee vormt OCNL de 'eerste lijn' voor voorlichting omtrent IE en verwijst voor specifieke informatie (anders dan over octrooien), door naar de andere partners 'in de tweede lijn'.⁶

Tevens zal OCNL om als gezicht voor IE te kunnen fungeren en aan de kritiek uit de beleidsevaluatie omtrent de versnippering van de informatievoorziening tegemoet te kunnen komen, gepaste communicatiemiddelen tot zijn beschikking moeten hebben. Meer bijzonder gezien het kennisintensieve werkdomein en het internationale en Europese werkveld waarin OCNL momenteel fungeert. In overleg met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland wordt gezien wat dit betekent voor de organisatorische inbedding van OCNL binnen deze dienst.

Doel 2: Het vergroten van de bekendheid met en het begrip voor IE

Uit de evaluatie van het IE-beleid blijkt ook dat de bekendheid met IE-rechten en de publieke perceptie daarvan voor verbetering vatbaar zijn. Momenteel is de bekendheid van IE bij het algemene publiek gering. Door onbekendheid met IE en de voordelen die IE kan bieden, wordt het IE-stelsel onderbenut. Hierdoor lopen veel ondernemingen kansen mis. Daarnaast is een groot deel van ondernemend Nederland wel bekend met het begrip IE, maar heeft hier een onjuist of onvolledig beeld van. Ondernemingen kunnen onmiskenbaar veel baat hebben bij een goed stelsel van IE-bescherming, maar dat moet ook worden gezien tegen de achtergrond van de aanzienlijke investeringen en risico's die moeten worden genomen om innovaties tot stand te brengen. Het heersende beeld miskent ook het belang dat mkb'ers en startende ondernemingen hebben bij het adequaat beschermen van hun ideeën, terwijl die veelal de belangrijkste assets van hun onderneming vormen. Overeenkomstig de beleidsevaluatie, herken ik de noodzaak tot het verbeteren van de bekendheid met en het begrip voor IE, om de innovatie-infrastructuur in Nederland optimaal te kunnen benutten.

De inzet op optimale benutting van de innovatie-infrastructuur sluit tevens aan bij bestaand EZK-beleid waarvan een belangrijk uitgangspunt is dat innovaties essentieel zijn voor het toekomstige verdienvermogen van Nederland. Om deze innovaties daadwerkelijk te laten renderen en ten goede te laten komen van de Nederlandse kenniseconomie, is kennisbescherming cruciaal. In dit kader past een goed begrip en bekendheid van IE bij de innovatie-gerichte samenleving die het kabinet voor ogen staat.

Een eerste stap in dit kader is gezet door de lancering van de eerder genoemde campagne 'IE, de kroon op je werk'. Op 8 maart jl. is deze externe campagne gestart om het IE-bewustzijn van ondernemers te vergroten en voornoemde problematiek tegen te gaan. Daarnaast vind ik het van belang dat bij het bredere publiek meer bekendheid ontstaat over wat IE is en welke voordelen het IE-stelsel biedt. Ik wil daarom Octrooiencentrum Nederland, als gezicht voor IE voor iedereen, vragen hierop toegesneden voorlichtingsactiviteiten te ontwikkelen, waarbij ook informatie over

⁶ Tussen de verschillende doelen bestaat onderlinge samenhang, vooral met betrekking tot de verbreding en intensivering van bepaalde (voorlichtings-)taken.

de rol van intellectueel eigendom in actuele thema's aan bod kunnen komen. Voorbeelden daarvan hebben we in het recente verleden gezien in de discussie over de kosten van medicatie, maar ook in het gesprek over intellectueel eigendom van innovaties die in het publiek gefinancierd onderzoek hun oorsprong vinden.

IE-statistieken

Metten is weten. IE-statistieken kunnen veel informatie verschaffen omtrent innovatie en bedrijven die innoveren, bijvoorbeeld om beter inzicht te krijgen in welke sector Nederland innovatief sterk is of waar juist nog kansen liggen voor innovatief Nederland. Een voorbeeld hiervan is het rapport 'Octrooien in Nederland'⁷. Bovendien kunnen IE-statistieken ook gebruikt worden om een indicatie te geven van de mate waarin de beleidsinzet van EZK bijdraagt aan innovatie op bepaalde gebieden, zoals sleuteltechnologieën, in het kader van in het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid. Om te kunnen voorzien in actuele statistische IE-informatie en deze van een adequate duiding te kunnen voorzien, is het nodig om te investeren in het (opnieuw) opbouwen van expertise. Door hier duurzaam in te investeren bij OCNL kan méér informatie beschikbaar komen over de ontwikkelingen in de Nederlandse kenniseconomie.

IE-educatie

Daarnaast is aandacht voor IE in het hoger onderwijs van belang. Met het oog op de huidige beeldvorming rondom IE en voor de gewenste kennis van (toekomstige) gebruikers van het IE-systeem speelt educatie rondom IE een belangrijke rol. Via het eigen account hoger onderwijs bij OCNL wordt er van tijd tot tijd via IE-gastcolleges een rol vervuld bij de verschillende onderwijsinstellingen. Uit de stakeholderconsultatie blijkt dat deze gastcolleges als zeer nuttig worden ervaren, maar duidelijker en breder mogen worden ingebed. Gelet op het belang van het vroegtijdig informeren van potentiële gebruikers over het IE-systeem, wil ik graag verkennen hoe toekomstige onderzoekers en innovatieve ondernemers standaard toegang kunnen krijgen tot educatie rondom IE.

Doel 3: Het versterken van vaardigheden op het vlak van IE

Om innovatie tot stand te brengen zijn in een vroeg stadium (veelal aanzienlijke) investeringen vereist in onderzoek en ontwikkeling. IE-rechten bieden de stimulans om de risico's die deze investeringen met zich mee brengen te nemen door de mogelijkheid om exclusieve rechten te krijgen op het resultaat van de investering. IE-rechten spelen op deze manier een belangrijke rol in het creëren van rendement op investeringen en vergroten het verdienvermogen van innovatieve ondernemingen. IE-rechten representeren zodoende economische waarde voor een onderneming en zijn daarom één van de gradometers voor het succes van een onderneming.⁸

⁷ Het rapport 'Octrooien in Nederland, Analyse van de innovatiekracht in regio's, sectoren en grootteklassen' (2021) is raadpleegbaar via: [Octrooien in Nederland \(rvo.nl\)](https://www.rvo.nl/nl/over-ocnl/octrooien-in-nederland)

⁸ IE een belangrijke indicator in Europese en mondiale onderzoeken naar innovatiekracht, zoals de European Innovation Scoreboard (Report 2018, uitgevoerd door de Europese Commissie, 22 juni 2018, https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en).

Recent onderzoek wijst uit dat er een duidelijke relatie is tussen de intensiteit waarmee een onderneming gebruik maakt van IE-rechten en het succes van die onderneming. Uit een studie van het Europees Octrooibureau en het Europees Bureau voor Intellectuele Eigendom gezamenlijk, volgt namelijk dat ondernemingen met een IE-portfolio een inkomen per werknemer hebben dat 20% tot 55% hoger ligt dan ondernemingen die geen IE-rechten hebben.⁹ Het succes van IE-intensieve industrieën staat niet op zichzelf, maar is van bredere betekenis. Bijna 45% van de totale Europese economische activiteit is te danken aan IE-intensieve industrieën, met een waarde van bijna 6.6 biljoen euro.¹⁰ Op Europees niveau wordt daarom verder ingezet op IE door middel van het recentelijk gepubliceerde 'IP Action Plan' van de Europese Commissie.¹¹ Het actieplan beoogt zowel de Europese creatieve en innovatieve industrie in staat te stellen wereldwijd een leidende rol te blijven spelen, alsook de groene en de digitale transitie in Europa te versnellen. In het actieplan wordt een aantal belangrijke maatregelen beschreven om het IE-systeem en het gebruik ervan te verbeteren. Hierbij wordt door de Europese Commissie een belangrijke rol weggelegd voor IE-voorlichting en advies aan ondernemingen.¹²

Ondernemingen die op de hoogte zijn van de verschillende facetten van IE en weet hebben van hoe zij IE het beste kunnen inzetten in hun bedrijfsvoering, kunnen er ook daadwerkelijk de vruchten van plukken. Belangrijk hierbij is te vermelden dat mkb'ers op verschillende momenten van hun levens- en productcyclus met IE te maken kunnen krijgen. Het is dan ook van belang om ondernemers hier niet alleen bewust van, maar ook vaardig in te maken. Om dit te bewerkstelligen heeft de Europese Commissie in 2018 een pilot opgezet onder het COSME-programma.¹³ Nederland heeft via OCNL geparticipeerd in deze tweejarige pilot 'IP Smart Scan service'.¹⁴ Via deze pilot heeft een selecte groep mkb'ers, met een zogenaamde 'Seal of Excellence' kosteloos een advies op maat ontvangen waarbij aandacht werd besteed aan het strategisch inzetten van IE en het ontwikkelen van een IE-strategie als onderdeel van de eigen bedrijfsvoering.

Daarnaast heeft de Europese Commissie afgelopen maart, in het kader van het Horizon Europe programma¹⁵, een pilot "IP Scan" ontworpen om het mkb te helpen om IE efficiënt te beheren en te valoriseren in gezamenlijke onderzoeks- en/of innovatiesamenwerkingen.¹⁶

Deze zogenaamde 'IP smart scans' zijn een goed voorbeeld van de praktische ondersteuning die de overheid kan bieden bij het verder ontwikkelen van IE-vaardigheden van het innovatieve mkb. Daarmee wordt ook concrete opvolging gegeven aan de constatering dat een goed gebruik van IE-rechten kan leiden tot succesvollere ondernemingen.

⁹ De studie 'Intellectual Property Rights and firm performance in the European Union' (2021) is raadpleegbaar via: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/ip-contribution>.

¹⁰ De studie 'Intellectual property rights intensive industries and economic performance in the European Union' (2019) is raadpleegbaar via <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/ip-contribution>.

¹¹ Het actieplan is te raadplegen via: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/43845>.

¹² Zie ook Kamerstukken I, 2021/21, 35697 nr. A (fiche 3).

¹³ COSME is het EU-programma voor het concurrentievermogen van ondernemingen en kleine en middelgrote ondernemingen, dat van 2014 tot en met 2020 heeft gelopen met een budget van 2,3 miljard EUR

¹⁴ Zie voor meer informatie: <https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme>

¹⁵ Meer informatie over Horizon 2020:

https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/default/files/H2020_NL_KI0213413NLN.pdf

¹⁶ De Horizon IP Scan pilot richt zich met name op door de EU gefinancierde Horizon 2020 of Horizon Europe projecten en staat open voor Europese start-ups en MKB-bedrijven die onlangs een Horizon (2020/Europa) subsidieovereenkomst hebben ondertekend of gaan ondertekenen.

De positieve resultaten uit het pilotproject geven aanleiding om een *IP Smart Scan service* door OCNL voort te zetten en uit te breiden naar bedrijven die niet over een zogeheten *Seal of Excellence* beschikken. Meer concreet ben ik voornemens om deze dienst beschikbaar te stellen voor toonaangevende technische innovators in de Nederlandse economie in de orde van grootte van circa 40 IP-scans per jaar, waarin in principe alle deelthema's van IE worden langs gelopen. Bij de eerstvolgende reguliere evaluatie van het IE-beleid wordt dit relatief nieuwe instrument geëvalueerd en de effectiviteit ervan beoordeeld.

Naast de voortzetting en uitbreiding van de *IP Smart Scan service* wil ik inzetten op het verbeteren van ondernemersvaardigheden wat betreft het ontwikkelen en uitvoeren van een IE-strategie en het maken van IE-afspraken bij samenwerkingen. Door het intensiveren van de voorlichting op dit terrein kan tegemoet worden gekomen aan de aanbeveling uit de beleidsevaluatie om toegang te faciliteren tot strategisch advies voor het mkb. Daarnaast wil ik inzetten op het vaardiger maken van ondernemers die aan de start van het ondernemerschap staan en van academici die een carrière in het bedrijfsleven ambiëren, dan wel een startup en/of spin-off willen beginnen. Dit vertaalt zich naar de inzet op het verbeteren van de IE-kennis en -vaardigheden van studenten en academici aan verscheidene faculteiten en studierichtingen. Onderzoek laat zien dat het gebruik van IE door startups en spin-offs in aanzienlijke mate bijdraagt aan de valorisatie van wetenschappelijke inzichten die zijn ontwikkeld binnen de kennisinfrastructuur en op die manier aan het tot stand komen van nieuwe innovaties in de maatschappij.¹⁷

Met betrekking tot academici is in dit verband het Paul Janssen Futurelab Leiden¹⁸, waar (startende) biomedische wetenschappers trainingen krijgen over het gebruik en de mogelijkheden van IE, een goed voorbeeld. Dat geldt ook voor de publicatie van zelfbindende uitgangspunten in het "Addendum Richtsnoer IER en studenten" door de VSNU/NFU waar het gaat om ondernemersvaardigheden bij studenten.¹⁹ Inmiddels is een aantal onafhankelijke juridische experts, die lid zijn van de Vereniging voor Intellectuele Eigendom (VIE), beschikbaar via DutchSE (in samenwerking met OCNL) om studenten incidenteel advies te geven bij concrete vragen over IE. Deze advisering begeleidt beginnende ondernemers bij de praktische toepassing van intellectueel eigendom en draagt bij aan het versterken van (startende) ondernemersvaardigheden omtrent IE.

¹⁷ AWTI Advies: "Beter van start - De sleutel tot doorgroei van kennisintensieve startups" (2020).

¹⁸ Zie voor meer informatie: <https://www.pauljanssenfuturelab.eu/>

¹⁹ Zie Kamerstuk, 31288, nr. 877.